

เรื่องเด่นประจำฉบับ

กรุงเทพฯ เมืองน่าอยู่ : คำตอบอยู่ที่ใคร

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ ศูนย์กลางการศึกษา ศูนย์กลางของแหล่งงาน และแหล่งรวมวัฒนธรรมนานาชาติ ฯลฯ การเป็นเมืองศูนย์กลางย่อมทำให้กรุงเทพมหานคร ต้องรองรับการหลั่งไหลเข้ามาของประชาชน ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว จากสถิติของประชากรของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2546 กรุงเทพฯมีประชากรจำนวน 5.8 ล้านคน คิดเป็นความหนาแน่นประชากร 3,726 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร แต่ประชากรจำนวนดังกล่าวยังไม่รวมประชากรที่เข้ามาอยู่โดยไม่มีการย้ายเข้าทะเบียนบ้าน อันได้แก่ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงาน ศึกษาต่อ หารงานทำ รวมทั้งนักท่องเที่ยวและชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงาน ซึ่งกลุ่มประชากรแฝงอาจเดินทางเข้าไป-เย็นกลับ หรือเข้ามาพำนักอยู่อย่างถาวร จึงพออนุมานได้ว่ากรุงเทพฯ มีประชากรโดยรวมกว่า 10 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนประชากรจริงร้อยละ 60 และประชากรแฝกร้อยละ 40 ดังนั้น การที่ประชากรจำนวนมากเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันก่อให้เกิดปัญหาติดตามามากมาย เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด คุณภาพชีวิตประชาชนที่ต่ำกว่ามาตรฐานโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ปัญหาสถานะแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่สะท้อนปัญหาในระดับชาติมิใช่เพียงปัญหาที่สะท้อนภาพของชาวกรุงเทพฯ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็ว

กรุงเทพฯ ยังไกลความน่าอยู่ในมุมมองของโลก

ผลการสำรวจความคิดเห็นด้านคุณภาพชีวิตของเมืองต่างๆ ทั่วโลก ประจำปี 2548 โดย เมอร์เซอร์ ฮิวแมน รีเสิร์ช คอนซัลติ้ง ซึ่งเป็นหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอังกฤษ ซึ่งการจัดอันดับเมืองน่าอยู่พิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ 39 รายการ เช่น ด้านอาชญากรรม สาธารณสุข การศึกษา และการคมนาคม เป็นต้น ได้จัดอันดับคุณภาพชีวิตคนกรุงเทพฯ ลดลงจากอันดับที่ 102 เป็นอันดับที่ 106 จากทั้งหมด 215 ประเทศ โดยมีเจนีวาและซูริค ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นเมืองที่มีความปลอดภัยโดยรวมดีที่สุด ส่วนในเอเชียเมืองที่มีอันดับที่ดีที่สุดคือ สิงคโปร์อยู่ในอันดับที่ 34 โตเกียว โยโกฮาม่าของญี่ปุ่น และกัวลาลัมเปอร์ของมาเลเซียอยู่อันดับที่ 34 และ 75 ตามลำดับ

พร้อมหรือยัง...กับกรุงเทพฯเมืองน่าอยู่

แม้ว่ากรุงเทพฯ จะมีความเจริญเติบโตในมิติเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเทียบเคียงเมืองใหญ่ๆ ในโลกก็ตาม แต่วิถีชีวิตที่คนกรุงเทพฯ ทั้งที่เป็นชาวกรุงเทพฯ แท้ ๆ และชาวกรุงเทพฯ ผัง ต้องเผชิญโดยผ่านตัวชี้วัดด้านสังคม ในด้านความเป็นอยู่ พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน รวมถึงสภาพแวดล้อมแล้ว สะท้อนให้เห็นในเรื่องต่างๆ ดังนี้

► ความสัมพันธ์ของครอบครัวคนกรุงเทพฯ มีแนวโน้มอ่อนแอลง

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป มุ่งทำงานเพื่อเลี้ยงชีพและมุ่งมั่นเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ สามีภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้มีเวลากับครอบครัวน้อยลงเป็นผลให้รูปแบบการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวน้อยลง จะเห็นได้ว่าการหย่าร้างของคนกรุงเทพฯ มีแนวโน้มสูงขึ้น อัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มจาก 1.18 คู่ต่อประชากร 1,000 คนในปี 2537 เป็น 2.38 คู่ในปี 2546 ในขณะที่อัตราการจดทะเบียนหย่าของทั้งประเทศมีเพียง 1.28 คู่ต่อประชากร 1,000 คน และยังพบว่า พ่อ แม่ ไม่มีเวลาใกล้ชิดดูแลอบรมสั่งสอน ทำให้เกิดปัญหาที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น การเสพติด การก่อความรุนแรง ปัญหาสุขภาพจิต โรคเอดส์ และเด็กเร่ร่อน ฯลฯ ในขณะที่ผู้สูงอายุในสังคมเมืองต้องเผชิญกับผลกระทบทางจิตใจทั้งความเหงาและความเครียด นอกเหนือไปจากภาวะการเจ็บป่วยจากการชราภาพ

► ความแออัดของครัวเรือนมากขึ้น

ขนาดของครัวเรือนคนกรุงเทพฯ เฉลี่ยมีแนวโน้มเล็กลง จาก 5.1 คนต่อครัวเรือน ในปี 2523 เป็น 3.6 และ 3.2 คนต่อครัวเรือนในปี 2543 และ 2547 ตามลำดับ และมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่ครัวเรือนคนเดียวมากขึ้นจากที่มีสัดส่วนร้อยละ 5.9 ของครัวเรือนทั้งหมดในปี 2523 เป็นร้อยละ 12.9 ในปี 2543 ตามลำดับ ขณะเดียวกันการเป็นเมืองขนาดใหญ่และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้กรุงเทพฯ มีจำนวนครัวเรือนอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศ โดยในปี 2545 มีจำนวนครัวเรือน 2.4 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 13.3 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ซึ่งมีคนกว่า 1.5 ล้านคน อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัดใน 796 ชุมชน ปัญหาชุมชนแออัดถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญเรื่องหนึ่งของกรุงเทพฯ เพราะนอกจากชาวชุมชนแออัดต้องทนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีแล้ว ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องตามมา

ตารางที่ 7 ลักษณะครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร

ประเภทครัวเรือน	2523	2533	2543
ครัวเรือนคนเดียว (%)	5.9	7.9	12.9
ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย (คน)	5.1	4.3	3.6

ที่มา : สำนวนประชากรและเคหะ ปี 2513, 2523 และ 2543

ปัจจุบันมีการดำเนินงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน ที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัดใน กทม. ภายใต้โครงการบ้านเอื้ออาทรและบ้านมั่นคง โดยการเคหะแห่งชาติได้ปรับปรุงที่ดินเดิมไปแล้วในปี 2547 จำนวน 20,957 หน่วย และในปี 2548 (31 มีนาคม) จำนวน 7,781 หน่วยและได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้กับผู้มีรายได้น้อยไปแล้วจำนวน 1,414 ครัวเรือน (ปี 2544-2545) เชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่อย่างมั่นคงและถูกหลักอนามัย อันจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น และนำไปสู่วิถีทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

เช่น ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ยาเสพติด การบุกรุกที่ดิน เป็นต้น สภาพของกรุงเทพฯ ที่มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นในขณะที่พื้นที่ส่วนกลางโดยเฉพาะพื้นที่สวนสาธารณะที่จะเป็นปอดให้ชาวกรุงเทพฯ ยังมีอยู่น้อยมาก ในปี 2546 มี 1,245 แห่งทั่วกรุงเทพฯ พื้นที่รวม 8,097.05 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ต่อจำนวนประชากร 2.24 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานสากลคือ 10 ตารางเมตรต่อคน นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรยังส่งผลให้ขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้น มีขยะเกิดขึ้นเฉลี่ยประมาณ 9,340 ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของปริมาณขยะทั่วประเทศ ซึ่งกรุงเทพมหานครก็สามารถจัดการในเรื่องการกำจัดและฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลได้เกือบทั้งหมด แต่ก็ยังต้องการควบคุมดูแลและสร้างความตระหนักในการทิ้งและจัดการขยะแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องต่อไป

► กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการศึกษาในทุกระดับ

การที่กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของประเทศในทุกระดับมีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพ รวมทั้งมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายจำนวนมาก สถานศึกษาในกรุงเทพฯ ทุกระดับมีถึง 1,644 แห่งในปี 2547 เป็นระดับอุดมศึกษาถึง 49 แห่ง ที่เหลือเป็นระดับอาชีวศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาเฉพาะทาง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนจำนวนมากมุ่งเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาหาความรู้ และทำให้คนกรุงเทพฯ มีทางเลือกหรือมีโอกาสในการศึกษามากกว่าพื้นที่อื่นอีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คุณภาพของนักเรียนกรุงเทพฯ ทุกระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าที่อื่นๆ ซึ่งจากการประเมินคุณภาพการศึกษาด้วยคะแนนทดสอบระดับชาติในวิชาสำคัญในปี 2546 พบว่า **คะแนนของเด็กในกรุงเทพมหานครในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายมีค่าเฉลี่ยในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ**

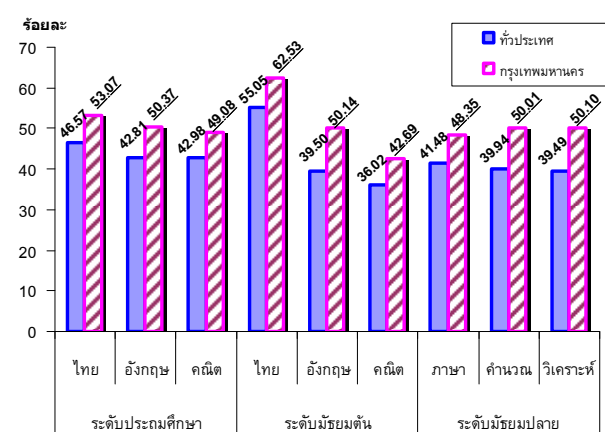
นอกจากนี้ **ค่านิยมและความเชื่อถือในเรื่องมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง** ทำให้เด็กต้องพึ่งพาสถาบันกวดวิชาเพื่อแย่งที่นั่งเรียน แม้ว่าจะมีการพัฒนาโรงเรียนเครือข่าย หรือโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องแล้วก็ตาม ซึ่งพบว่า ในกรุงเทพฯ มีโรงเรียนกวดวิชามากกว่า 300 แห่ง นักเรียนประมาณ 150,000 คน ส่งผลให้เด็กเป็นจำนวนมากมีพฤติกรรมที่ต้องตื่นเช้า ทานข้าวในโรง ไปกวดวิชา และกลับถึงบ้านค่ำแทนที่จะมีเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และใช้เวลาอยู่กับครอบครัว

ตารางที่ 8 จำนวนสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครแบ่งตามสังกัดปีการศึกษา 2547

สังกัด	สถานศึกษา (แห่ง)		ครู/อาจารย์ (คน)		นักเรียน/นักศึกษา (ล้านคน)	
	กทม.	ประเทศ	กทม.	ประเทศ	กทม.	ประเทศ
ภาพรวม	1,644	39,432	85,191	645,939	2.64	16.12
กระทรวงศึกษาธิการ	1,185	37,781	70,639	602,507	2.28	15.24
ภายนอกสังกัด ศธ.	459	1,651	14,552	43,432	0.36	0.87

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

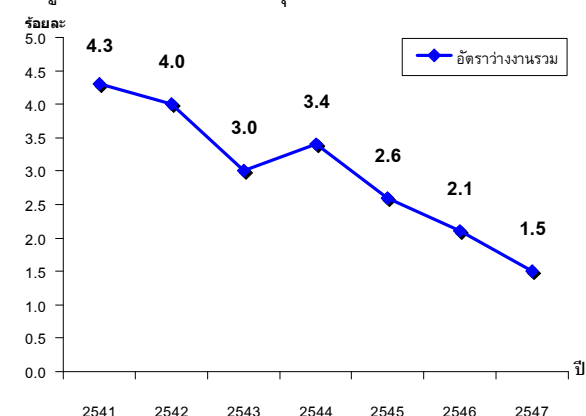
แผนภูมิที่ 7 ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาด้วยคะแนนทดสอบระดับชาติในวิชาสำคัญของนักเรียนแต่ละระดับชั้นปี พ.ศ. 2546

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

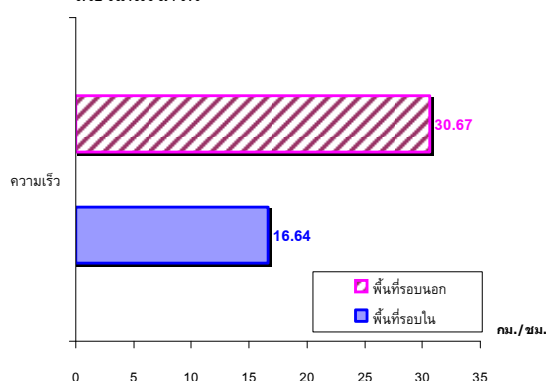
สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา ศศช.

แผนภูมิที่ 8 อัตราการว่างงานของกรุงเทพมหานคร

ที่มา: การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 9 อัตราความเร็วเฉลี่ยในการเดินทางบนถนนในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงโมงเร่งด่วน

ที่มา: กลุ่มงานสถิติและข้อมูล กองแผนการจราจรและขนส่ง สำนักงานการจราจรและขนส่ง

ตารางที่ 9 จำนวนอุบัติเหตุจราจรทางบกในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2542-2547

พ.ศ.	จำนวนอุบัติเหตุ (ครั้ง)	ความเสียหายที่เกิดขึ้น			มูลค่าทรัพย์สินเสียหาย (บาท)
		บาดเจ็บ (คน)	ตาย (คน)	รวม (คน)	
2542	37,868	17,104	594	17,698	257,729,285
2543	42,032	19,870	673	20,543	299,329,619
2544	44,466	19,566	695	20,261	326,223,704
2545	45,388	20,483	843	21,326	474,620,598
2546	52,400	22,439	840	23,279	488,425,797
2547	54,807	23,307	815	24,122	484,927,185

ที่มา: งานที่ 4 กองกำกับการ 5 กองบังคับการตำรวจจราจร

คนว่างงานในกรุงเทพฯ ลดลง

การขยายตัวของภาคการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการก็เป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การพัฒนาระบบโครงข่ายการสื่อสาร/คมนาคม การให้บริการรถไฟฟ้าใต้ดิน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์การค้า และสถานบันเทิง เป็นต้น โดยผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า อัตราการว่างงานของ กทม. ลดลงจากร้อยละ 3.4 ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 1.5 ในปี 2547 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 13.97 ต่อปี

ปัญหาจราจรก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคม

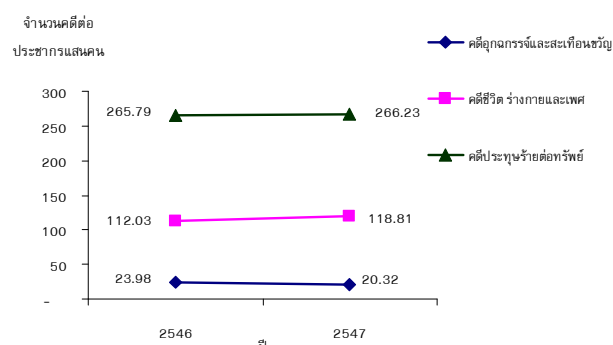
ปัญหาจราจรและการขนส่งในกรุงเทพฯ กลายเป็นปัญหาระดับชาติจนแพร่ขยายไปยังพื้นที่ปริมณฑลโดยรอบ ก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและปัญหาต่อเนื่องด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการเดินทางบนท้องถนนในช่วงโมงเร่งด่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกในอัตราความเร็วเพียง 16.64 กิโลเมตรต่อชั่วโมงเทียบกับบริเวณพื้นที่รอบนอกมีอัตราความเร็วเฉลี่ย 30.67 กิโลเมตรต่อชั่วโมง หรือช้าเป็น 2 เท่า นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจราจรติดขัดโดยเฉพาะในช่วงเช้าก็คือผู้ปกครองต้องรับ/ส่งบุตรหลานไปโรงเรียน ซึ่งผลจากการสำรวจของสำนักงานการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร พบว่าในแต่ละวันมีรถที่ผู้ปกครองต้องรับส่งลูกหลานจากบ้านไปโรงเรียนเกือบ 1 ล้านคัน จากปริมาณนักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ 1.2 ล้านคนในปี 2547

การขาดวินัยและไม่เคารพกฎจราจรทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินจากอุบัติเหตุจราจรทางบก มีแนวโน้มที่รุนแรงเพิ่มขึ้น การเกิดอุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นจาก 37,868 ครั้งในปี 2542 เป็น 54,807 ครั้ง ในปี 2547 และมีผู้ได้รับบาดเจ็บและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี 2547 เกิดความสูญเสียเฉพาะในส่วนทรัพย์สินถึง 484.92 ล้านบาท ซึ่งยังมิได้นับรวมความเสียหายต่อทรัพยากรบุคคลที่บาดเจ็บและตายอีกจำนวน 24,122 คน หรือคิดเป็นอัตรา 24.1 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงกว่าอัตราเฉลี่ยทั่วประเทศที่ 21.3 ต่อประชากรแสนคน

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนกรุงเทพฯ ลดลง

คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและคดีชีวิต ร่างกาย และเพศที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนสูงถึง 385 คดี

แผนภูมิที่ 10 สถิติคดีอาญาในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อประชากรแสนคน

ที่มา: จำนวนคดี จากกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานสถิติแห่งชาติ
จำนวนประชากร จากการคาดประมาณประชากรพ.ศ. 2543-2568 สศช.

ตารางที่ 10 อัตราการเจ็บป่วยของประชากร

หน่วย: ร้อยละ

	2539	2544	2546	2547
ทั้งประเทศ	15.3	15.1	18.7	20.6
กทม.	10.4	11.9	20.9	14

ที่มา: รายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 11 อัตราการตายต่อประชากร 100,000 คนตามสาเหตุการตายที่สำคัญ

	2544		2545		2546	
	ประเทศ	กทม.	ประเทศ	กทม.	ประเทศ	กทม.
โรคมะเร็ง	68.4	106.2	73.3	107.1	78.9	107.5
โรคระบบไหลเวียนโลหิต	56.2	93.2	59.7	90.9	71.8	95.5
อุบัติเหตุ	50.9	51.6	55.3	53.1	56.9	53.4

ที่มา: ข้อมูลสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และสำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช.

ตารางที่ 12 อัตราผู้ป่วยทางสุขภาพจิตต่อประชากร 100,000 คน

โรค	2544		2545		2546	
	ประเทศ	กทม.	ประเทศ	กทม.	ประเทศ	กทม.
รวม	2,201	587	2,819	1,678	3,392	5,485
จิต	538	252	849	595	998	2,226
วิตกกังวล	831	77	864	258	940	842
ติดสารเสพติด	186	46	249	162	413	495
ซึมเศร้า	95	74	220	306	217	786

ที่มา: กรมสุขภาพจิต

ต่อประชากรแสนคน ในปี 2547 สูงเกือบ 2 เท่าของคดีอาชญากรรมทั่วประเทศที่มี 178 คดีต่อประชากรแสนคน และเมื่อพิจารณาจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2548 พบว่ามีจำนวนคดีเกิดขึ้นถึง 11,124 ราย เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 29.86 จากช่วงเดียวกันในปี 2547 จึงเป็นเรื่องที่ทุกส่วนควรต้องเฝ้าระวังให้มากยิ่งขึ้น

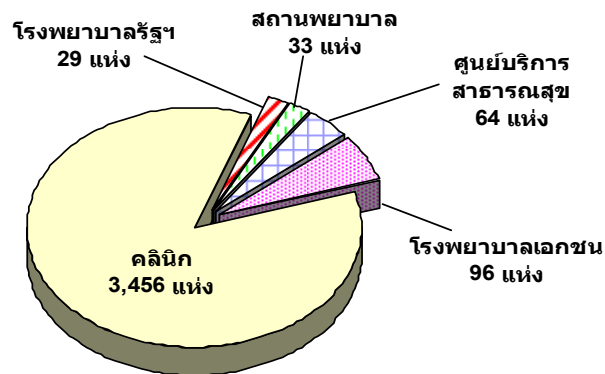
ส่วนปัญหายาเสพติดลดลงอย่างมาก สถิติการจับกุมยาเสพติดในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มลดลง จาก 51,100 คดีในปี 2545 เป็น 15,570 ในปี 2547 หรือคิดเป็นสัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรแสนคน อย่างไรก็ตามยังสูงกว่าสัดส่วนคดียาเสพติดทั่วประเทศเล็กน้อย คือ 422.8 และ 116.5 คดีต่อประชากรแสนคน ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนในปี 2548 น่าจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นในช่วงไตรมาสแรกของปี 2548 มีจำนวนคดีเพียง 1,739 คดี

▶ พฤติกรรมความเป็นอยู่และปัญหาารอบด้านของคนกรุงเทพฯส่งผลต่อการเจ็บป่วยและสุขภาพจิต

คนในสังคมเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ที่ทุกอย่างมีแต่ความรีบเร่ง ส่งผลให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารเปลี่ยนแปลง นิยมทานอาหารนอกบ้าน อาหารปรุงสำเร็จ อาหารกึ่งสำเร็จรูป และอาหารพร้อมรับประทาน ซึ่งผลจากการสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละสัปดาห์ พบว่า ปัจจุบันคนกรุงเทพฯ มีพฤติกรรมการบริโภค ด้วยการซื้ออาหารถุงถึงร้อยละ 86.4 โดยซื้อทุกวันถึงร้อยละ 22.7 ในขณะที่รับประทานอาหารฟาสต์ฟู้ดร้อยละ 50.4 ซึ่งผู้บริโภคอาจต้องเสี่ยงกับการบริโภคอาหารที่ไม่สะอาดและไม่ได้มาตรฐานนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บนานาประการ เช่น อาหารเป็นพิษ อุจจาระร่วง บิด ไทฟอยด์และไวรัสตับอักเสบ เอ โรคอ้วน เป็นต้น ซึ่งพบว่าในปี 2547 ประชากรในกรุงเทพฯร้อยละ 9.4 ป่วยเป็นโรคทางเดินอาหาร ซึ่งสูงเป็นอันดับ 2 รองจากระบบทางเดินหายใจ

นอกจากนี้ วิถีชีวิตและภาวะรุมเร้าที่คนกรุงเทพฯ ต้องเผชิญอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันส่งผลต่อการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น โดยในปี 2546 ป่วยเป็นโรคมะเร็ง 21,441 ราย และเป็นโรคความดัน 160,783 ราย อีกทั้งยังเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ ในขณะเดียวกันยังพบว่าคนกรุงเทพฯมีปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 587 คนต่อประชากรแสนคนในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 5,485 คนต่อประชากรแสนคนในปี 2546 หรือเพิ่มขึ้นถึง 9 เท่า ซึ่งถือว่าเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั้งประเทศที่มีอัตรา 3,392 คนต่อประชากรแสนคน

แผนภูมิที่ 11 จำนวนสถานพยาบาลในกรุงเทพฯ

ที่มา : กองประกอบโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข

กลยุทธ์ในการพัฒนากรุงเทพฯ ให้แข็งแรงและน่าอยู่

รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองแข็งแรงและน่าอยู่ ในแผนบริการราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 ได้กำหนดกลยุทธ์หลักในการพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองที่แข็งแรงและน่าอยู่

- ▶▶ สร้างระบบการเดินทางที่สะดวกสบาย คล่องตัว มีประสิทธิภาพ และประหยัดค่าใช้จ่าย
- ▶▶ สร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนในกรุงเทพฯ ได้เรียนโรงเรียนดีใกล้บ้าน
- ▶▶ สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ปลอดภัยและปลอดภัย
- ▶▶ ส่งเสริมให้คนกรุงเทพฯ มีสุขภาพที่แข็งแรงและมีครอบครัวที่อบอุ่น รวมถึงผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่ดีขึ้น
- ▶▶ พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของกรุงเทพฯ ให้สวยงาม เป็นศูนย์กลางการค้าบริการระดับนานาชาติและตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง
- ▶▶ ปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม น้ำเสีย ขยะ และมลพิษทางอากาศในกรุงเทพฯ (Bangkok Green and Clean)

โดยตัวชี้วัดความสำเร็จคือ 1) มาตรฐาน คุณภาพ และความทั่วถึงของบริการด้านสาธารณสุขและการศึกษา 2) จำนวนคดีอาชญากรรมในกรุงเทพฯ และปริมณฑล 3) คุณภาพของสิ่งแวดล้อม น้ำเสีย ขยะ และมลพิษทางอากาศ และ 4) ระบบเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมที่ทันสมัยและครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้คนและสังคมกรุงเทพฯ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีการพัฒนาที่สมดุล ส่งผลให้ได้รับการเลื่อนอันดับความเป็นเมืองน่าอยู่สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม คนกรุงเทพฯ สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างกว้างขวางมีจำนวนสถานบริการสาธารณสุขในกรุงเทพฯ 3,678 แห่ง และมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร 1: 924 เป็นสัดส่วนที่ดีกว่าภาคอีสานและภาคเหนือถึง 7-8 เท่า

▶▶ **สภาวะแวดล้อมที่เป็นพิษมีผลกระทบต่อสุขภาพ** ผลงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พบว่าคนกรุงเทพฯ เสี่ยงเป็นมะเร็งปอดเพิ่มขึ้น โดยผู้ที่ต้องเดินทางด้วยรถเมล์สาธารณะ รถจักรยานยนต์และผู้ใช้เวลาอยู่บนถนนกว่า 3 ชั่วโมง รวมทั้งการตั้งบ้านเรือนใกล้โรงงานอุตสาหกรรมหรือริมถนนที่มีการจราจรติดขัดจะมีความเสี่ยงมากกว่าผู้อาศัยอยู่ในซอยลึกหรือทางไกลถนนสายหลัก ซึ่งปัจจุบันโรคมะเร็งเป็นสาเหตุการตายที่สูงเป็นอันดับ 1 ของกรุงเทพฯ ในปี 2546 มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งสูงถึง 108 คนต่อประชากรแสนคน โดยสาเหตุสำคัญมาจากการสูบบุหรี่ ดื่มสุราจัด รวมทั้ง สภาวะแวดล้อมที่เป็นพิษและการบริโภคอาหารที่มีสารก่อมะเร็งปนเปื้อน

นอกจากนี้ ยังพบว่าคนกรุงเทพฯป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจสูงเป็นอันดับ 1 สาเหตุสำคัญเกิดจากมลภาวะทางอากาศ โดยเฉพาะบริเวณริมถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนลาดพร้าว ถนนตากสิน ถนนสุขุมวิท ถนนบำรุงเมือง แยกถนนพระรามเก้า แยกลำสาลี รามคำแหง สามเสน ลีลม และแยกถนนอรุณอมรินทร์ พบว่า มีปริมาณฝุ่นในอากาศเฉลี่ยสูงกว่ามาตรฐานทุกพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณถนนสามเสน รามคำแหง ลีลม พบปริมาณฝุ่นในอากาศ 2,180, 1,460, 900 ไมโครกรัม/ลบ.ม./24 ชม. ตามลำดับ (มาตรฐานองค์การอนามัยโลก กำหนดปริมาณฝุ่นในอากาศไม่เกิน 120 ไมโครกรัม/ลบ.ม./24 ชม. ไทยกำหนดไม่เกิน 330 ไมโครกรัม/ลบ.ม./24 ชม.) โดยสาเหตุสำคัญเกิดจากปริมาณรถยนต์ในท้องถนนเพิ่มขึ้น ซึ่งข้อมูลการจดทะเบียนรถยนต์ในกรุงเทพฯ พบว่า ในปี 2545 มีจำนวนรถยนต์ทั้งสิ้น 5.4 ล้านคัน ในปี 2546 มีการจดทะเบียนใหม่ 514,530 คัน และในปี 2547 จดทะเบียนใหม่ 657,592 คัน ในขณะที่ปี 2548 ณ เดือนมีนาคม มีการจดทะเบียนใหม่แล้วถึง 172,921 คัน รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของอาคารบ้านเรือนที่ก่อสร้างใหม่หรือดัดแปลงต่อเติม ซึ่งในกรุงเทพฯ มีมากกว่าภาคอื่นๆ 2 เท่าตัว มลภาวะทางอากาศที่เกิดขึ้นทำให้ในปี 2547 โรคทางเดินหายใจเป็นโรคสำคัญสูงเป็นอันดับ 1 ที่คนกรุงเทพฯ ร้อยละ 44.6 ต้องเผชิญ อีกร้อยละ 2.6 เป็นโรคมะเร็ง

บทสรุป

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพฯ เป็นปัญหาในเชิงซ้อนที่มีความเชื่อมโยงกันหรือเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ โดยที่เงื่อนไขปัญหาสำคัญของปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วเกิดจากคนทั้งสิ้น กล่าวคือ เมืองที่เป็นแหล่งรวมผู้คนจำนวนมากและความหลากหลายย่อมมีผลกระทบต่าง ๆ ตามมา เช่น ทำให้เกิดชุมชนแออัด มีปัญหาขยะล้นเมือง อากาศเป็นพิษ แย่งที่เรียน เด็กใช้เวลากับการกวาดวิชา ไม่ได้เล่นหรือได้รับพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย โรงเรียนไกลบ้าน เด็กตื่นเช้าใช้ชีวิตบทรถ การจราจรติดขัด ควันพิษ สุขภาพจิต สูญเสียน้ำมัน พฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนอันเนื่องมาจากความรีบเร่งเป็นสาเหตุการเกิดโรคภัยของคนเมืองใหญ่ และที่สำคัญเป็นการเพิ่มภาระในการลงทุนทางสังคมเพื่อใช้แก้ปัญหาด้วยเช่นกัน

แม้ว่าปัญหาที่คนกรุงเทพฯ ต้องเผชิญจะหนักหนาสาหัสเพียงใด แต่ปัจจัยที่จะทำให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่น่าอยู่ได้ก็ต้องเริ่มที่คนกรุงเทพฯ ด้วยศักยภาพของคนและความได้เปรียบในเชิงโครงสร้างที่เป็นแหล่งรวมความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรมระดับโลก อีกทั้งมีแหล่งสถาปัตยกรรมอันวิจิตรและทรงคุณค่า และแหล่งรวมในอีกหลาย ๆ เรื่องที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนศักยภาพของคนในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่แข็งแกร่ง ทั้งผู้คนและเมือง ให้มีความน่าอยู่เหมือนเช่นเมืองใหญ่ ๆ หลายเมืองในต่างประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำทลายคนกรุงเทพฯ ที่จะร่วมกันพัฒนาให้คนกรุงเทพฯ มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นเมืองที่น่าอยู่ในอันดับต้น ๆ ของโลก อีกทั้งยังสนับสนุนให้กรุงเทพฯ ได้รับการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนต่อไป